

УДК: 351.84 (477)

Хатнюк Юрій Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Основний Закон держави – Конституція України закріпила обраний курс на побудову соціальної правової держави. Втілити такий намір неможливо без створення дієвої національної системи соціального захисту, яка водночас покликана гарантувати реалізацію одного з найважливіших конституційних прав громадян – права на соціальне забезпечення та захист.

У комплексі найважливіших проблем розвитку української держави, пов'язаних з пошуком шляхів подолання кризових явищ в економічному та соціальному житті, особливого значення набуває вирішення завдань щодо адміністративно-правового забезпечення з боку державних органів надійної системи соціального захисту населення, зокрема його найбільш вразливих верств.

Метою статті є визначення суб'єктів публічного управління, їх повноваження щодо реалізації державної політики України у сфері соціального захисту населення.

Стан дослідження. Вагомий внесок у розробку наукових положень з питань публічного управління у сфері соціального захисту внесли провідні вчені, а саме В.Б. Авер'янов, К.С. Бельський, М.Д. Бойко, Н.Б. Болотіна, Н.О. Зезека, В.К. Колпаков, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, І.С. Ярошенко та ін.

Виклад основних положень. Під соціальним захистом необхідно розуміти комплекс заходів, які здійснюють державні органи в різних сферах діяльності, спрямований на забезпечення доступу кожного члена суспільства до соціальних благ, усунення соціальної нерівності та підтримку найбільш незахищених членів суспільства.

Суть публічного управління зазначеної сфери полягає у тому, що держава: а) дбає про соціальний захист своїх громадян; б) забороняє використання примусової праці; в) створює робочі місця; г) забезпечує підготовку кадрів; д) забезпечує нормальні умови праці, вільний вибір місця роботи, професії; е) матеріально підтримує своїх громадян; є) гарантує захист від незаконного звільнення; ж) забезпечує право на своєчасне одержання винагороди.

Одним із важливих напрямів державної політики у сфері соціального захисту населення є затвердження державних стандартів і державних соціальних гарантій, які встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами. До них належать встановлення: а) мінімальних розмірів оплати праці; доходів громадян; пенсійного забезпечення; б) визначення видів і розміру соціальних допомог; в) визначення розмірів соціальних виплат, що забезпечують рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум.

Правовою основою публічного управління в зазначеній сфері є закони України «Про пенсійне забезпечення» [1] від 5 листопада 1991 р., «Про зайнятість населення» [2] від 5 липня 2012 р., «Про охорону праці» [3] від 14 жовтня 1992 р., «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [4] від 9 липня 2003 р., «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [5] від 21 березня 1991 р., «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [6] від 22 жовтня 1993 р., «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [7] від 28 лютого 1991 р., «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [8] від 5 жовтня 2000 р., «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [9] від 6 жовтня 2005 р., «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [10] від 13 січня 2005 р., «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» [11] від 26 червня 1997 р. та ін.

Спеціальним органом, який уповноважений від імені держави впроваджувати в життя соціальну політику, є Міністерство соціальної політики України (далі – Мінсоцполітики України).

Мінсоцполітики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, та учасників антитерористичної операції, у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб.

Основними завданнями Мінсоцполітики України є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики:

- у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги, соціальних послуг особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати;

- щодо соціального захисту, зокрема інвалідів, осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветеранів праці, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики:

- щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;

- щодо соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організації поховання, а також соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, та учасників антитерористичної операції;

- у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду;

- щодо здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та

виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

- щодо забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення;

3) здійснення в межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування [12].

Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Пенсійний фонд України відповідно до покладених на нього завдань:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові соціальної політики;

- здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

- вивчає та аналізує ситуацію у сфері пенсійного забезпечення, забезпечує проведення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;

- розробляє проект бюджету Пенсійного фонду України та подає його Міністрові соціальної політики для внесення в установленому порядку на розгляд Кабінетові Міністрів України, здійснює ефективний розподіл фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення, складає звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України;

- формує та веде реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- аналізує та прогнозує надходження коштів від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, організовує взаємодію та обмін інформацією з питань нарахування та сплати єдиного внеску, персоніфікованого обліку надходжень від його сплати, розрахунку показників середньої заробітної плати працівників для призначення пенсії;

- здійснює інші повноваження, визначені законом.

Керівництво діяльністю Пенсійного фонду України здійснює правління Пенсійного фонду України, чисельність і персональний склад якого затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Правління Пенсійного фонду України:

1) визначає поточні та перспективні завдання Пенсійного фонду України;

2) приймає у межах повноважень, передбачених законом, постанови, затверджує положення, інструкції та інші нормативно-правові акти Пенсійного фонду України;

3) заслуховує звіти керівників територіальних органів;

4) затверджує положення про територіальні органи Пенсійного фонду України;

5) затверджує статuti (положення) підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Пенсійного фонду України, контролює додержання їх вимог;

6) приймає рішення з інших питань діяльності Пенсійного фонду України.

Голова правління Пенсійного фонду України призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра соціальної політики [13].

Повноваженнями публічного управління у сфері соціальної політики також наділені Державна служба України з питань інвалідів та ветеранів України та Державна інспекція України з питань праці.

Державна служба з питань інвалідів та ветеранів України (далі – Служба) є центральним органом виконавчої влади України, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики України.

Служба входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту інвалідів, ветеранів війни, інших осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветеранів праці, ветеранів військової служби, військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, жертв нацистських переслідувань, дітей війни, жертв політичних репресій.

Основними завданнями Служби є:

- реалізація державної політики у сфері соціального захисту інвалідів та ветеранів, військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, жертв нацистських переслідувань, дітей війни, жертв політичних репресій;

- внесення пропозицій Міністру щодо формування державної політики у сфері соціального захисту інвалідів, ветеранів, військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, жертв нацистських переслідувань, дітей війни, жертв політичних репресій;

- здійснення заходів щодо увічнення пам'яті захисників Вітчизни та жертв воєн та участь у патріотичному вихованні громадян [14].

Державна інспекція України з питань праці (далі – Держпраці України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України – Міністра соціальної політики України.

Держпраці України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, законодавства

про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням, на випадок безробіття в частині призначення нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб.

Основними завданнями Держпраці України є:

- реалізація державної політики з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю;

- реалізація державної політики з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про зайнятість населення;

- реалізація державної політики з питань контролю за додержанням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

- розроблення та внесення пропозицій щодо формування державної політики з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю, зайнятість населення, а також законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб [15].

Висновки. Отже слід зазначити, що особливостями публічного управління у сфері соціальної політики є такі:

- 1) воно здійснюється щодо організаційно невіддільних об'єктів управління і не стосується їх самостійності;

2) надвідомча координація в зазначеній сфері має не загальний характер, а обмежена конкретними функціями, пов'язаними з питаннями соціального захисту;

3) основними завданнями державного управління в зазначеній сфері є підвищення матеріального добробуту та рівня життя людей, забезпечення зайнятості населення, гарантування права на працю та соціальний захист.

Література

1. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-ХІІ // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>

2. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

3. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

6. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

7. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон Верховної Ради УРСР України від 28.02.1991 р. № 796-ХІІ // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

8. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

9. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>

10. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

11. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 26.06.1997 р. № 400/97-ВР // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр>

12. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423// Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-п>

13. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 р. № 280 // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-п>

14. Про Положення про Державну службу з питань інвалідів та ветеранів України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 397/2011 // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/397/2011>

15. Про Положення про Державну інспекцію України з питань праці : Указ Президента України від від 06.04.2011 р. № 386/2011 // Сайт законодавства України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386/2011>

Хатнюк Ю.А. Повноваження суб'єктів публічного управління у сфері соціального захисту населення України.

У даній статті досліджуються питання щодо визначення системи суб'єктів публічного управління, їх повноваження стосовно реалізації державної політики України у сфері соціального захисту населення. Розкривається поняття та суть публічного управління у зазначеній сфері, а також правові основи діяльності органів державної влади у сфері соціальної політики.

Ключові слова: публічне управління, соціальний захист населення, повноваження, органи державної влади, правова основа.

Хатнюк Ю.А. Полномочия субъектов публичного управления в сфере социальной защиты населения Украины.

В данной статье исследуются вопросы определения системы субъектов публичного управления, их полномочия по реализации государственной политики Украины в сфере социальной защиты населения. Раскрывается понятие и сущность публичного управления в указанной сфере, а также правовые основы деятельности органов государственной власти в сфере социальной политики.

Ключевые слова: публичное управление, социальная защита населения, полномочия, органы государственной власти, правовая основа.

Khatnuk Yu. A. Powers of state authorities in social security of population Ukraine.

This article examines the issues of identifying the system of entities of public administration, their authority to implement the state policy of Ukraine in the sphere of social protection of the population. Reveals the concept and essence of public administration in this area, as well as legal bases of activity of public authorities in the sphere of social policy.

It is noted that in the complex of the most important problems of development of the Ukrainian state, connected with search of ways of overcoming of the crisis phenomena in economic and social life, the significance of the decision of tasks of

administrative and legal support from government authorities a reliable system of social protection of the population and its most vulnerable.

Social protection refers to a set of activities carried out by state authorities in various spheres of activity aimed at ensuring the access of every member of society to social benefits, elimination of social inequality and supporting the most vulnerable members of our society.

The essence of public administration of the aforementioned sectors is that the government: 1) ensures the social protection of its citizens; 2) prohibits the use of forced labour; 3) creates jobs; 4) provides training; 5) to ensure normal conditions of work, to free choice of employment, profession; 6) financially supports its citizens; 7) ensures protection against unlawful dismissal; 8) provides the right to timely payment.

In the study that one of the important directions of the state policy in the sphere of social protection is the adoption of state standards and state social guarantees are established by laws and other normative-legal acts. These include: minimum wages; incomes; pension provision; the determination of the type and amount of benefits; determine the size of social payments, which provide a standard of living not below the subsistence minimum.

Special body authorized on behalf of the state to implement social policy is the Ministry of social policy of Ukraine. This Ministry is a Central Executive body which activity is directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine and which ensures forming and implements the state policy in the sphere of labour and social policy, employment and labour migration, the employment relationship, the compulsory state social and pension insurance.

Pension Fund of Ukraine is the Central Executive body which activity is directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of social policy, implements the state policy on provision of pensions and accounting of persons liable to compulsory state social insurance.

The Public service concerning disabled people and veterans of Ukraine is included into system of bodies of executive power and provides implementation of

state policy in the sphere of social protection of invalids, veterans of war, other persons subject to the Law of Ukraine "On status of war veterans, guarantees of their social protection", veterans of work, veterans of military service, retired military personnel or retired, victims of Nazi persecutions, children of war, victims of political repression.

State inspection of Ukraine on labour issues provides implementation of state policy on matters of supervision and control over observance of labour legislation, employment of population, legislation on mandatory state social insurance against accidents at work and occupational diseases that caused disability.

In the article the peculiarities of public administration in the field of social policy of Ukraine and determined that the tasks of public administration in this area are to increase the material welfare and living standards of people, ensuring population employment, guaranteeing rights at work and social protection.

Key words: public administration, social protection, authorities, public authorities, legal basis.